

SEISUKOHT nr. 1-4/1_2025

Tallinn 2025

Transsooliste inimeste õigusest kasutada soo alusel eristatud avalikke riietus-, tualett- ja pesuruumide

Käesoleva seisukoha aluseks on soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule (edaspidi volinik) esitatud pöördumine seisukoha saamiseks transsoolise inimese õiguste kohta soo alusel eristatud riietus-, tualett- ja pesuruumide kasutamisel.

Arusaadavuse huvides seletan esmalt antud seisukohas kasutatud mõisteid:

Sooline identiteet (ka sooidentiteet) tähistab inimese tunnetuslikku sugu ehk seda, kuidas inimene enda soolist olemist kogeb, tunnetab ja mõtestab suhtes erinevate soolise identiteedi kategooriatega, nagu mees, naine ja mittebinaarne. Inimese sooline identiteet võib, kuid ei pruugi kattuda talle sünnil määratud sooga.

Transsooline inimene (edaspidi ka transinimene) on inimene, kelle sooline identiteet erineb talle sünnil määratud soost. Kuigi omadussõna „transsooline“ on seotud soolise identiteediga, ei kirjelda see siiski soolist identiteeti, vaid soolise identiteedi ja sünnil määratud soo suhet. Transinimesed võivad seega olla ükskõik millise sooidentiteediga.

Paiksooline (ka *cis*-sooline) on inimene, kelle sünnil määratud ja tunnetuslik sugu kattuvad. Kuigi omadussõna „paiksooline“ on seotud soolise identiteediga, ei kirjelda see siiski seda, vaid soolise identiteedi ja sünnil määratud soo suhet. Paiksoolised inimesed kasutavad oma soo kirjeldamiseks kas sõna „mees“ või „naine“.

Mittebinaarne sooline identiteet tähistab kõiki soolisi identiteete, mis jäävad väljapoole kaksikjaotust mees ja naine. Sealjuures võivad mittebinaarsed inimesed identifitseerida end mitme soo või mitte ühegi soo kaudu ja nende sooline identiteet võib olla voolav ehk ajas muutuv.

Võrdse kohtlemise põhimõte

Kõigil inimestel, sõltumata nende soolisest identiteedist, on õigus olla avalikus ruumis. Soo põhjal eristatud riietus-, tualett- ja pesuruumid avalikkusele teenuseid pakkuvas asutuses, nagu saunad, spad, ujulad, jt asutused, on avaliku ruumi osa.

Võrdse kohtlemise põhimõte kehtib nii avaliku ruumi kui ka avalikkusele pakutavate teenuste kasutamisele. See tähendab, et kedagi ei tohi avaliku ruumi või teenuste kasutamisel diskrimineerida seoses tema soo või muude soolise kuuluvusega seotud asjaolu tõttu (soolise võrdõiguslikkuse seadus ehk SoVS § 3 lg 1 p 3).

Euroopa Kohus on määratlenud mõistet "sugu" võttes arvesse sotsiaalseid, psühholoogilisi ja kultuurilisi aspekte, mis mõjutavad isiku soolist kuuluvust. Kohus on leidnud, et ka transsoolisusest tingitud ebasoodsama kohtlemise puhul on tegemist soolise diskrimineerimisega.¹ Vastav põhimõte on sõnaselgelt välja toodud ka direktiivi 2006/54 põhjendustes (p 3).

Värskes kohtulahendis laiendas Euroopa Kohus transinimeste kaitset loobudes senisest meditsiinilisest transsoolisuse määratlusest (seni eeldati, et inimene on läbinud kirurgilise operatsiooni) ja viitas selle asemel inimese soolisele identiteedile.²

Ka varasemad Eesti võrdõigusvolinikud on leidnud, et SoVSis sisalduv mõiste "muud soolise kuuluvusega seotud asjaolud" hõlmab soolist identiteeti.³ Eeltoodud põhjendustel kaitseb seega SoVS transsoolisi inimesi soolise diskrimineerimise eest, sh teenuste ja avaliku ruumi kasutamisel.

Inimese sooidentiteedile laieneb eraelu kaitse

Sooline identiteet tähistab inimese tunnetuslikku sugu ehk seda, kuidas inimene enda soolist olemist kogeb, tunnetab ja mõtestab suhtes erinevate sookategooriatega, nagu mees, naine ja mittebinaarne. Inimese sooline identiteet võib, kuid ei pruugi kattuda talle sünnil määratud sooga.

¹ C-13/94 P vs. S ja Cornwall County Council, p-d 16, 21–22; C-117/01 KB vs. National health Service pensions Agency.

² C-247/23 [Deldits], VP vs. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, p-d 47-50.

³ Kõige varasem sellekohane arvamus on soolise võrdõiguslikkuse voliniku 11.09.2008. a arvamus nr 11.

Kõigil inimestel on õigus määratleda ise oma sooidentiteeti. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni⁴ artikli 8 alusel on igal inimesel õigus, et austataks tema eraelu. Euroopa Inimõiguste Kohus on seisukohal, et artikkel 8 hõlmab õigust end sooliselt määratleda.⁵ Kohus on sedastanud, et kuivõrd konventsiooni ülesanne on kaitsta inimväärikust ja inimeste vabadust, kaitseb artikkel 8 transsooliste inimeste õigust isiklikuks arenguks ja õigust nii kehalisele kui ka vaimsele turvalisusele.⁶

Õigust eraelu kaitsele võib piirata vaid kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.

Soo põhjal eristatud ruumide kasutamine

Avalikus ruumis paiknevate soo alusel eristatud tualett-, pesu- või riietusruumide puhul ei ole kohane transsoolisele inimesele ette kirjutada, millist ruumi ta kasutada tohib ja millist ei tohi. Eraelu kaitse põhimõttest lähtudes tuleb austada inimese õigust oma identiteedile ja tema õigust elada avalikkuse ees kooskõlas oma identiteediga. Reeglina transinimene valib selle ruumi, mis on kooskõlas tema identiteediga.

Transinimestesse puutuvalt ei ole vaja eraldi kõnealuste ruumide kasutamise korda reguleerida, sest transinimesed juba kasutavad neid ruume kõrvuti paiksooliste inimestega. Seejuures puudub selles küsimuses transsooliste inimeste ja paiksooliste inimeste õiguste vahel konflikt, sest kõnealuste ruumide kasutus tuleb korraldada viisil, et austatud oleks kõigi inimeste väärikus, turvatunne ja võrdne ligipääs.

Piirang on õigustatud vaid juhul, kui see põhineb objektiivsel ohul või väärkäitumisel, mitte pelgal harjumatusel.

Paljudes avalikes hoonetes on juba loodud kõigile mõeldud ehk nn unisex tualett-, pesu- või riietusruumid, mis aitavad kaasa kaasava avaliku ruumi loomisele, sh on sel juhul arvestatud mittebinaarsete inimeste vajadustega. Samuti on osades

⁴ RT II 2010, 14, 54, arvutivõrgus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13320295>.

⁵ EIK, 35968/97, Van Kück vs. Saksamaa, (12.06.2003), p 69; EIK, 29002/06, Schlumpf vs. Šveits, 2009, (5.06.2009), p 100.

⁶ EIK, 35968/97, Van Kück vs. Saksamaa, (12.06.2003), p 69; EIK, 29002/06, Schlumpf vs. Šveits, 2009, (5.06.2009), p 100.

riietusruumides eraldi kabiinid, mis võimaldavad kasutajale riietumisel suuremat privaatsust. Riietusruumidesse tulekski võimaluse korral paigaldada suletavad kabiinid ja vähemalt osadesse duširuumidesse kardinad või suletavad uksed. Sellisest korraldusest võivad kõik inimesed, kes eelistavad riietumisel või pesemisel privaatsust (nt inimesed, kes juhendavad last, isikliku abistajaga inimesed ja kõik need, kes eri põhjustel ei soovi või ei tunne end teiste ees alasti olles mugavalt).

Kaasav avalik ruum on selline, kus arvestatakse ka vähemusgruppidesse kuuluvate inimeste vajadustega ning ruum on kõigile turvaline sõltumata inimese sooidentiteedist. Kaasava ruumi lahendusi aitavad leida järgmised vabaühendused:

Eesti Transinimeste Ühing

Eesti Transinimeste Ühing on vabaühendus, mille eesmärk on kasvatada transkogukonna võimekust ja nähtavust, juhtida tähelepanu probleemidele ja seista transinimeste huvide eest Eesti ühiskonnas.

www.transinimesed.ee

Eesti LGBT Ühing

Eesti LGBT Ühing on LGBT+ (lesbide, geide, biseksuaalsete, transsooliste ning muu seksuaal- ja sooidentiteedi ja eneseväljendusega) inimeste heaks töötav mittetulundusühing.

www.lgbt.ee

Christian Veske

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik

Allkirjastatud digitaalselt